

روند نرخ تورم و شاخص قیمت در رشته فعالیت خدماتی مربوط به تأمین جا و غذا (هتل و رستوران)

معصومه افشاری، کارشناس دفتر شاخص قیمت‌ها
رضا هادی‌زاده، رئیس گروه دفتر شاخص قیمت‌ها

مقدمه

در چند دهه اخیر قلمرو فعالیت‌های بخش خدمات در عرصه اقتصاد جهان با تحولاتی روبرو شده و همراه با آن تعبیری همچون «اقتصاد خدمات محور^۱»، «خدمات کسب و کار^۲»، «خدمات اطلاعات^۳»، «خدمات برتر^۴»، «صنعتی شدن خدمات^۵» و غیره توسط بسیاری از تحلیل‌گران مورد استفاده قرار گرفته است. امروزه اغلب کشورهای جهان به ویژه کشورهای در حال توسعه، برای بدست آوردن رشد اقتصادی، اشتغال و در نهایت رفاه اقتصادی، منابع ملی خود را به حراج نمی‌گذارند و چنانچه کالاهای صنعتی با کیفیت بالا را نمی‌توانند تولید و یا صادر کنند، راه حل سومی بکار گرفته‌اند که **روی آوردن به بخش خدمات** است. در حال حاضر با روند رو به رشد زیربخش‌های جدید و گسترش زیربخش‌های موجود در بخش خدمات، همراه با افزایش درآمد سرانه، رشد شهرنشینی و نیاز بخش‌های دیگر مانند صنعت به خدمات، این بخش ارزش افزوده و سهم اشتغال بالایی را به خود اختصاص داده است. یکی از زیربخش‌های مهم خدمات، رشته فعالیت هتل و رستوران و گردشگری است.

نرخ تورم و شاخص قیمت به عنوان یکی از متغیرهای اقتصادی علامت‌دهنده به فعالان اقتصادی است. رشته فعالیت خدماتی مربوط به تأمین جا و غذا (هتل و رستوران) یکی از زیربخش‌های مهم خدمات است. بررسی شاخص قیمت و نرخ تورم این بخش می‌تواند راهنمای عمل خوبی برای سیاست‌گذاران و سرمایه‌گذاران در زمینه‌های مختلف از جمله نظارت و کنترل قیمت و همچنین سرمایه‌گذاری باشد.

این گزارش به بررسی روند نرخ تورم و شاخص قیمت رشته فعالیت خدماتی مربوط به تأمین جا و غذا (هتل و رستوران) طی سال‌های ۱۳۹۰ تا ۱۴۰۰ می‌پردازد. در پایان نیز، اثر کرونا بر نرخ تورم بخش مذکور نیز آورده شده است.

1) Service Oriented Economy
2) Business Services
3) Information Services
4) Superior Services
5) Services Industrialization

تعریف بین‌المللی رشته فعالیت خدماتی مربوط به تأمین جا و غذا (هتل و رستوران)^۶

براساس تعریف طبقه‌بندی استاندارد بین‌المللی رشته فعالیت‌های اقتصادی (ISIC Rev4)، رشته فعالیت خدماتی مربوط به تأمین جا و غذا در بردارنده دو گروه شامل "تأمین جا برای اقامت کوتاه‌مدت بازدیدکنندگان و سایر مسافران (کد ۵۵)" و "تأمین وعده‌های غذایی و نوشیدنی کامل مناسب برای مصرف فوری (کد ۵۶)" است. میزان و نوع خدمات اضافی ارائه شده در این بخش می‌تواند بسیار متنوع باشند و برخی واحدها ممکن است تنها محل اقامت را تأمین کنند در حالی که برخی دیگر، هم تأمین‌کننده جا، وعده‌های غذا و یا تسهیلات تفریحی را فراهم می‌کنند.

– **کد ۵۵، تأمین جا** برای اقامت کوتاه‌مدت بازدیدکنندگان، مسافران، اقامت بلندمدت دانشجویان، کارگران و سایر افراد می‌باشد. لیکن بخش تأمین جا برای اقامت بلندمدت به‌عنوان اقامت اصلی نیست.

– **کد ۵۶، فعالیت‌های خدماتی مربوط به غذا و آشامیدنی‌هاست** که وعده‌های غذایی کامل یا نوشابه‌های مناسب برای مصرف فوری فراهم می‌کنند، چه در رستوران‌های معمول یا سلف‌سرویس و چه از رستوران‌های بیرون‌بر، اعم از جایگاه‌های ثابت یا موقت با جا برای نشستن یا بدون جا برای نشستن. عامل تعیین‌کننده نوع واحد ارائه‌کننده غذا نیست بلکه توجه به این نکته است که غذا برای مصرف فوری مناسب باشد. به طور کلی "تولید وعده‌های غذایی نامناسب برای مصرف فوری یا غذای آماده‌ای که یک وعده غذایی شمرده نمی‌شود"، "فروش غذای ساخته شده توسط دیگران که یک وعده غذا شمرده نمی‌شود"، "وعده‌های غذایی که برای مصرف فوری مناسب نیستند" و "فروش غذا و آشامیدنی از طریق کانال‌های توزیع مستقل، یعنی فعالیت‌های عمده‌فروشی و خرده‌فروشی" در این بخش گنجانده نمی‌شود.

اهمیت رشته فعالیت خدماتی مربوط به تأمین جا و غذا (هتل و رستوران)

رشته فعالیت خدماتی مربوط به تأمین جا و غذا، را می‌توان در مجموعه فعالیت‌های رستوران‌داری و هتلداری جای داد. یکی از بخش‌های مهم در صنعت گردشگری، هتلداری است که مهم‌ترین و بیشترین سرمایه‌گذاری در احداث و تأسیس هتل و اماکن اسکان صورت می‌گیرد. در زنجیره ارزش تولید خدمات گردشگری، مراکز اسکان نقش بسزایی دارند. این رشته فعالیت در دهه‌های اخیر به دلیل افزایش انواع روش‌های گذراندن اوقات فراغت و سفر دستخوش تحولات زیادی قرار گرفته است. انتظار می‌رود در آینده با رشد جمعیت و گسترش طبقه متوسط جامعه و رشد صنعت گردشگری و به تبع آن هتلداری نیز افزایش یابد و بازار رقابتی و پرجاذبه برای سرمایه‌گذاران (به عنوان تولیدکننده) و استفاده‌کنندگان (به عنوان مصرف‌کننده) ایجاد نماید.

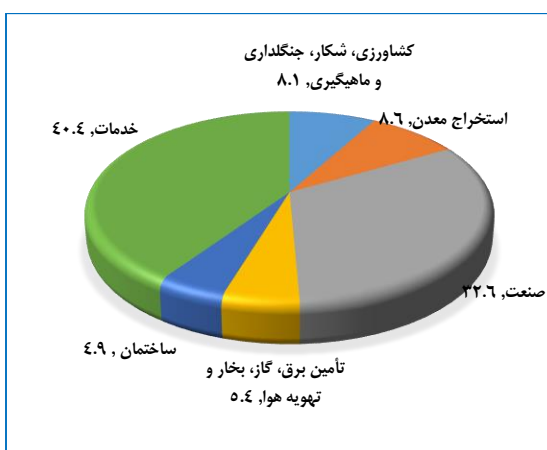
رشته فعالیت خدماتی مربوط به تأمین جا و غذا (هتل و رستوران) از دیدگاه تولیدکننده و مصرف‌کننده دارای اهمیت است چرا که آثار تورم و نوسانات قیمت و هزینه‌های مربوط به "تأمین محل اقامت و غذا" به عنوان جزئی از مخارج خانوار، از جنبه‌های مختلف (به طور مثال تفریح، سفر و گردشگری) بر کاهش رفاه خانوارها تأثیرگذار است. همچنین آثار تغییرات قیمت در تولید و سرمایه‌گذاری نیز سبب ایجاد چالش‌هایی برای ارائه‌دهندگان خدمت می‌شود. از این رو بررسی تورم و سطح عمومی قیمت‌ها در این گروه، برای سیاست‌گذاران به منظور تنظیم برنامه‌های مهار تورم و دستیابی به ثبات قیمت‌ها و سرمایه‌گذاران ضروری است.

(۶) این بخش در ویرایش چهارم طبقه‌بندی بین‌المللی رشته فعالیت‌های اقتصادی ایران با عنوان "فعالیت‌های خدماتی مربوط به تأمین جا و غذا" و در ویرایش سوم این طبقه‌بندی با عنوان "هتل و رستوران" درج شده است.

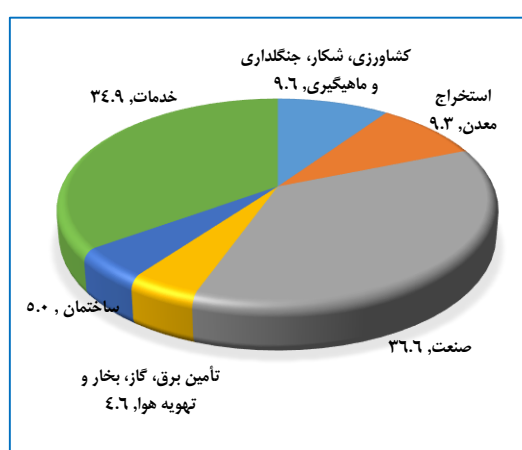
سه‌م رشته فعالیت خدماتی مربوط به تأمین جا و غذا از اقتصاد ایران

شاخص قیمت تولیدکننده بخش‌های خدمات در ایران براساس *ISIC Rev4* با پوشش ۱۳ رده فعالیتی محاسبه و منتشر می‌شود. در این میان رشته فعالیت خدماتی مربوط به تأمین جا و غذا (هتل و رستوران) با ضریب اهمیت حدود ۵ درصد^۷ در طرح شاخص قیمت تولیدکننده بخش‌های خدمات سهمی حدود ۲,۶۴ درصد از ستانده کل خدمات و ۱,۱ درصد از ستانده رشته فعالیت‌های اقتصادی ایران به قیمت ثابت را در سال ۱۳۹۸ به خود اختصاص داده است.

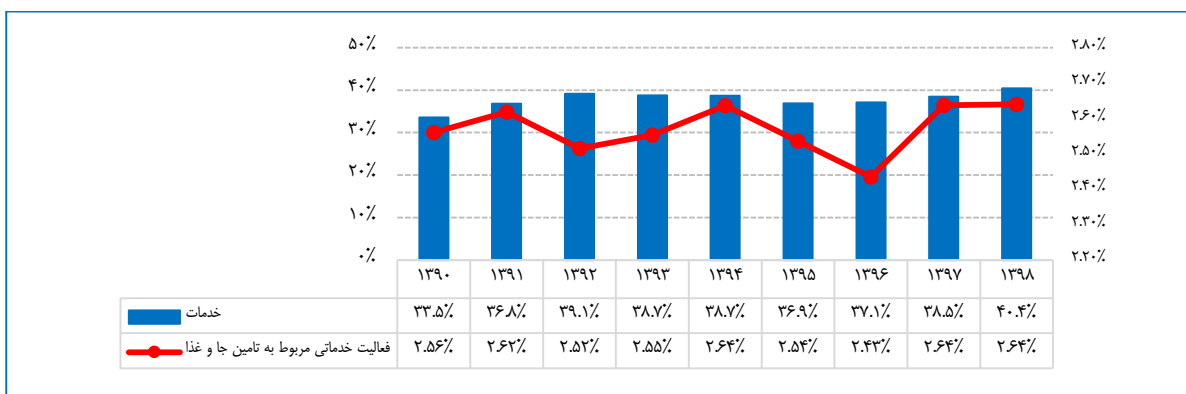
براساس اطلاعات نمودار ۳، "خدمات" طی سال‌های ۱۳۹۰ تا ۱۳۹۸ هموار سهمی حدود یک سوم از ستانده فعالیت‌های اقتصادی کشور را به خود اختصاص داده است. همچنین بررسی روند ستانده رشته فعالیت خدماتی مربوط به تأمین جا و غذا نشان می‌دهد که همواره این رشته فعالیت بیش از ۲,۵ درصد از سهم ستانده خدمات (بجز سال ۱۳۹۶ که حدود ۲,۴۳ درصد بوده است) را داشته است.

نمودار ۲) سهم ستانده رشته فعالیت‌های اقتصادی کشور به قیمت‌های ثابت - سال ۱۳۹۸ (درصد)

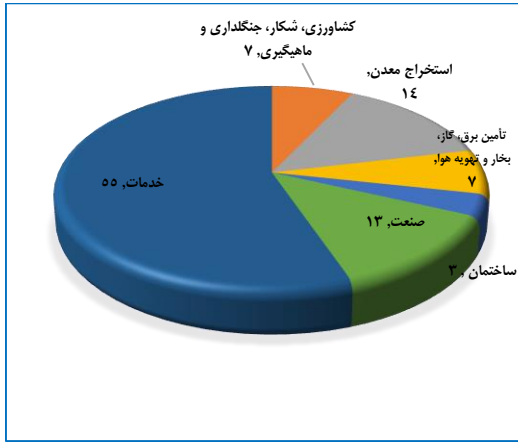
نمودار ۱) سهم ستانده رشته فعالیت‌های اقتصادی کشور به قیمت‌های جاری - سال ۱۳۹۸ (درصد)

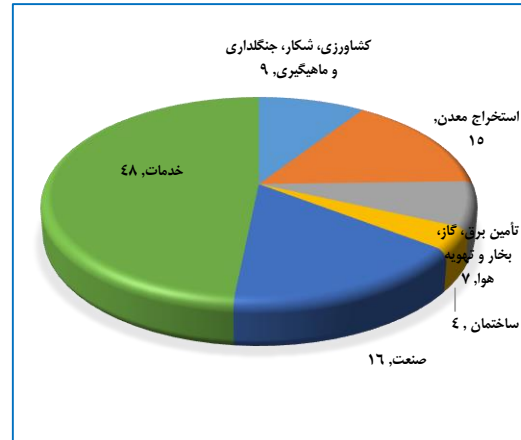
نمودار ۳) سهم ستانده "خدمات" و رشته فعالیت "خدماتی مربوط به تأمین جا و غذا" به قیمت‌های ثابت طی سال‌های ۱۳۹۰ تا ۱۳۹۸

(۷) طرح شاخص قیمت تولیدکننده بخش‌های خدمات برای رشته فعالیت خدماتی مربوط به تأمین جا و غذا برای دو سال پایه ۱۳۹۰ و ۱۳۹۵ تقریباً نزدیک به این رقم می‌باشد.

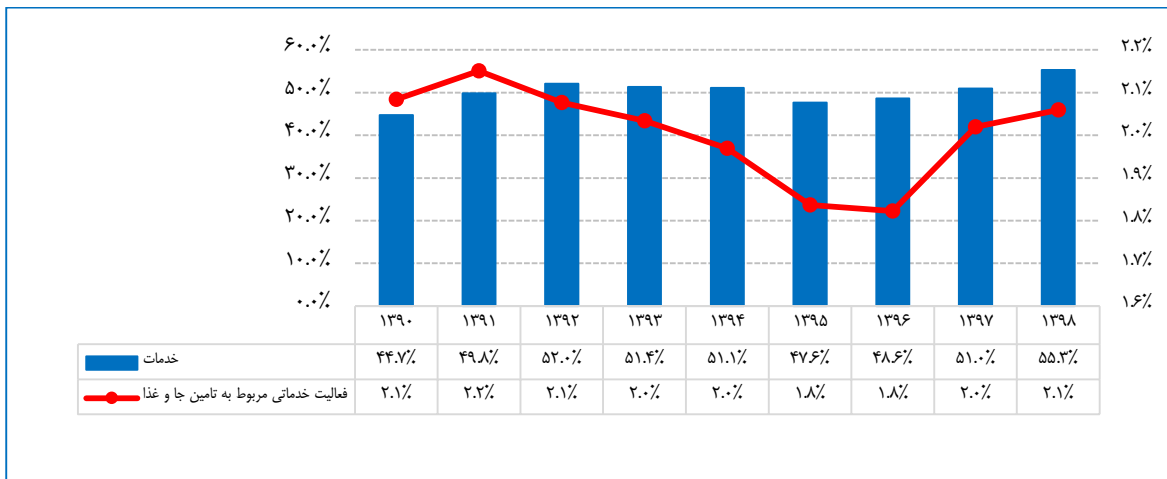
همانطور که در نمودار ۶ مشخص است در سال ۱۳۹۸، سهم ارزش افزوده رشته فعالیت خدماتی مربوط به تأمین جا و غذا از کل خدمات معادل ۲,۱ درصد و از محصول ناخالص داخلی معادل ۱ درصد می‌باشد. همچنین بررسی روند سهم ارزش افزوده رشته فعالیت خدماتی مربوط به تأمین جا و غذا از کل خدمات، روند متغیری را طی سال‌های مورد نظر نشان می‌دهد.

نمودار ۵) سهم ارزش افزوده فعالیت‌های عمده اقتصادی در محصول ناخالص داخلی به قیمت ثابت - سال ۱۳۹۸ (درصد)

نمودار ۴) سهم ارزش افزوده فعالیت‌های عمده اقتصادی در محصول ناخالص داخلی به قیمت جاری - سال ۱۳۹۸ (درصد)

نمودار ۶) سهم ارزش افزوده "خدمات" و رشته فعالیت "خدماتی مربوط به تأمین جا و غذا" به قیمت ثابت - سال‌های ۹۰ تا ۹۸ (درصد)

با توجه به اهمیت رشته فعالیت خدماتی مربوط به تأمین جا و غذا در گروه خدمات و همچنین اقتصاد در ادامه، به مرور بر روند نرخ تورم و شاخص قیمت این بخش و همچنین ارتباط آن با تورم مصرف‌کننده خواهیم پرداخت.

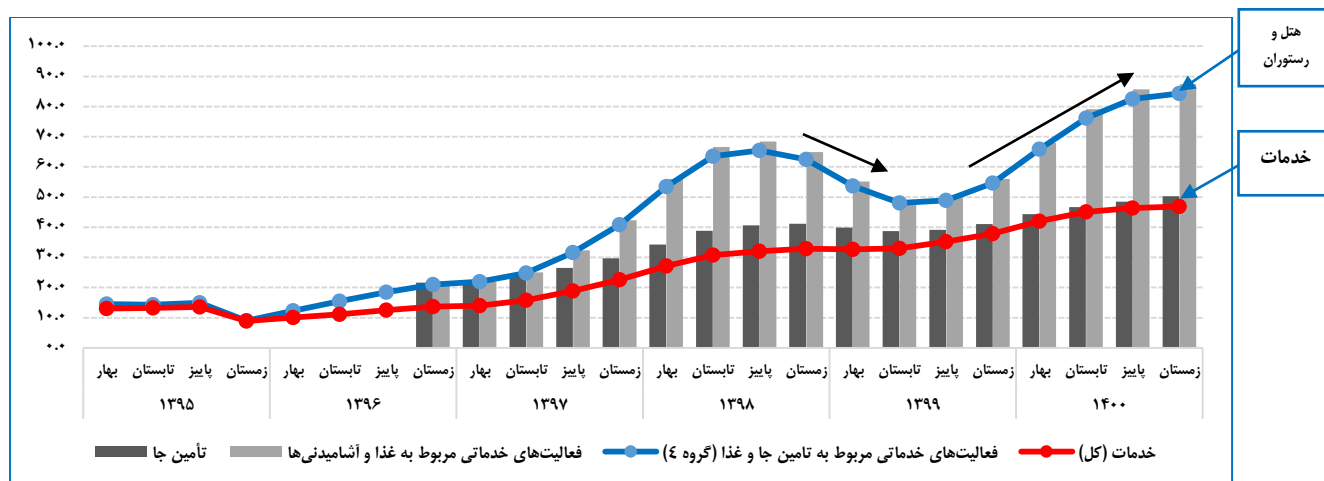
مروری بر روند نرخ تورم و شاخص قیمت رشته فعالیت خدماتی مربوط به تأمین جا و غذا

بررسی کمی تورم رشته فعالیت خدماتی مربوط به تأمین جا و غذا نشان می‌دهد که در سال‌های اخیر این رشته فعالیت همواره جزو رشته فعالیت‌های دارای بالاترین نرخ تورم در گروه خدمات بوده است. بررسی جزئیات تورم رشته فعالیت مذکور طی سال‌های ۱۳۹۵ تا ۱۴۰۰، نشان داده که نرخ تورم در این رشته فعالیت متأثر از زیربخش "خدمات مربوط به غذا و آشامیدنی" بوده است و در واقع تغییرات این زیربخش، روند تغییرات رشته فعالیت خدماتی مربوط به تأمین جا و غذا را مشخص می‌کند. در عین حال زیربخش "خدمات تأمین جا" روندی صعودی (به جز بهار و تابستان ۱۳۹۹) با سرعت کمتر را طی دوره‌های زمانی مورد بررسی تجربه کرده است.

همانطور که در نمودار ذیل مشخص است طی سال‌های ۱۳۹۸ تا ۱۴۰۰ نوسانات نرخ تورم در این رشته فعالیت بالا بوده است و پس از آنکه در زمستان ۱۳۹۸ به دلیل شیوع ویروس کرونا و تعطیلی هتل‌ها و رستوران‌ها از سرعت افزایش قیمت کاسته شد، این روند تا تابستان ۱۳۹۹ ادامه یافته و مجدداً از پاییز ۱۳۹۹ روند صعودی را پیش گرفته است.

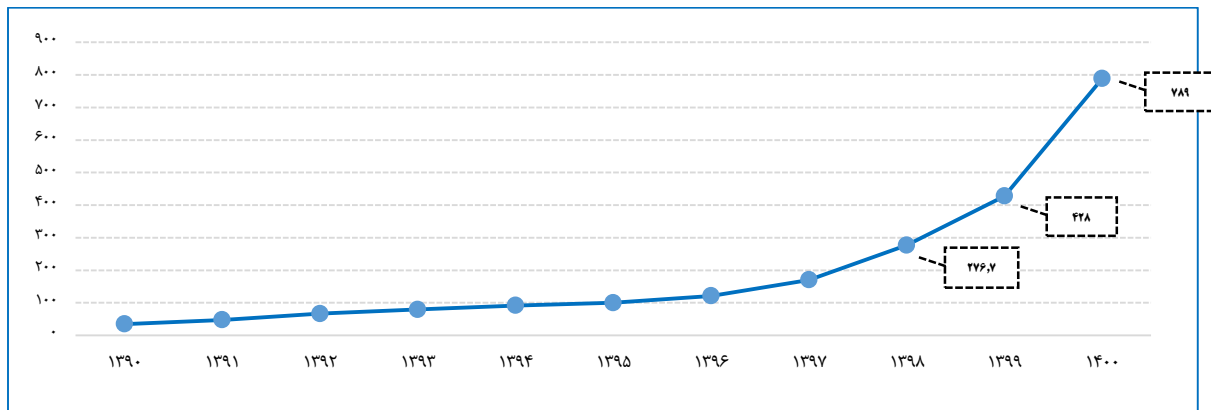
نرخ تورم سالانه رشته فعالیت خدماتی مربوط به تأمین جا و غذا در زمستان ۱۴۰۰، به ۸۴٫۳ درصد رسیده که نسبت به رقم مشابه پاییز ۱۴۰۰، ۱٫۸ واحد درصد و همچنین نسبت به زمستان ۱۳۹۹، ۲۹٫۷ واحد درصد افزایش یافته است. به نظر می‌رسد نرخ تورم سالانه که از زمستان ۱۳۹۸ روند نزولی داشته از پاییز ۱۳۹۹ با شیب بیشتری روند صعودی را آغاز کرده است و تا پاییز ۱۴۰۰ ادامه یافته است. روند صعودی افزایش قیمت در زمستان ۱۴۰۰ ادامه داشته لیکن از شتاب آن کمی کاسته شده است.

این در حالیست که تورم سالانه کل خدمات از ۳۲٫۹ درصد در زمستان ۱۳۹۸ به ۴۶٫۹ درصد در سال ۱۴۰۰ رسیده است که روندی افزایشی، با سرعت کمتر و شیب ملایم‌تر نسبت به رشته فعالیت خدماتی مربوط به تأمین غذا داشته است.

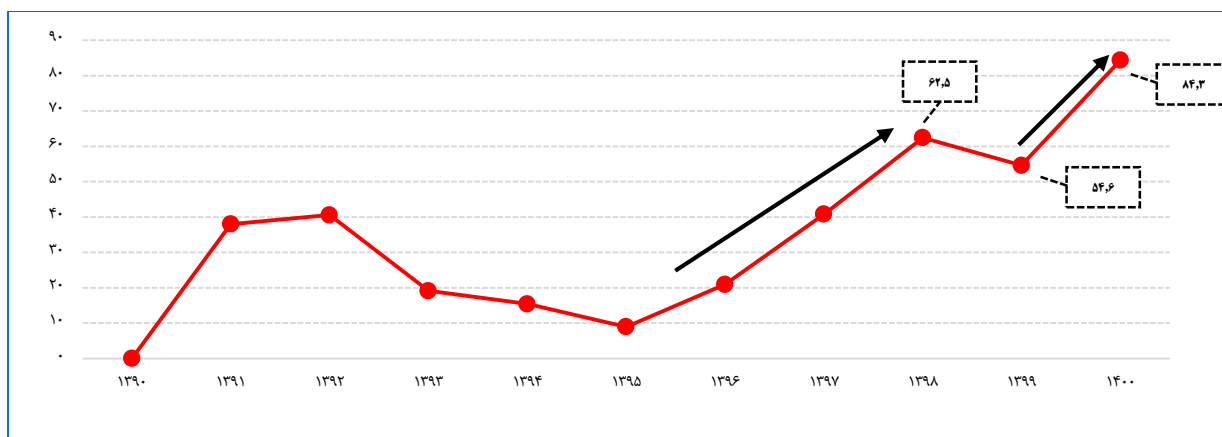
نمودار ۷) مقایسه تورم کل خدمات با رشته فعالیت خدماتی مربوط به تأمین جا و غذا و زیربخش‌های آن

– **شاخص قیمت:** همانطور که از نمودار ۸ مشخص است، شاخص قیمت رشته فعالیت خدماتی مربوط به تأمین جا و غذا طی سال‌های ۱۳۹۰ تا ۱۳۹۹ همواره صعودی است، به طوری‌که که طی سال‌های ۱۳۹۰ تا ۱۳۹۶ این شیب ملایم و سپس با شیب تندتری افزایش یافته است. شاخص قیمت رشته فعالیت خدماتی مربوط به تأمین جا و غذا از ۴۲۸ در ۱۳۹۹ به ۷۸۹ در سال ۱۴۰۰ رسیده است.

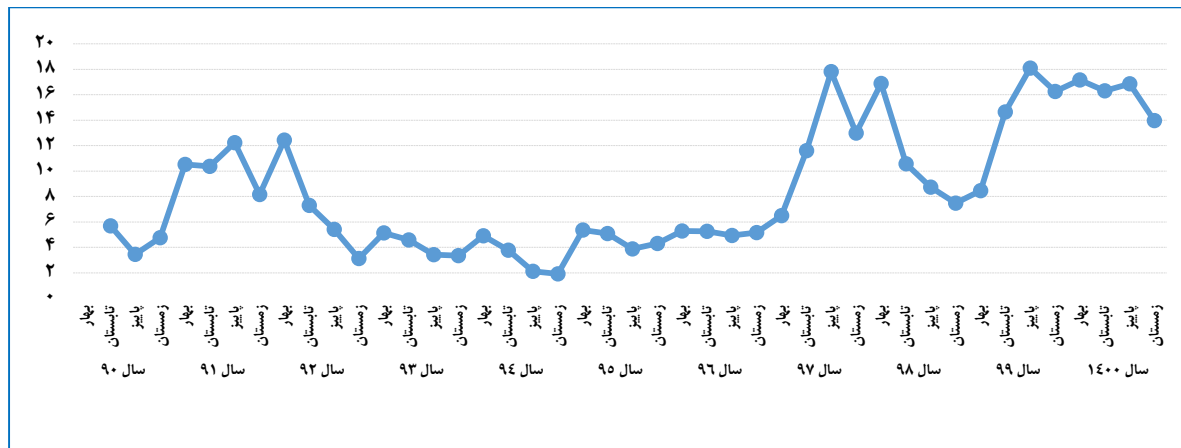
نمودار ۸) شاخص قیمت رشته فعالیت خدماتی مربوط به تأمین جا و غذا (۱۳۹۵=۱۰۰)

– **تورم سالانه:** بررسی روند نرخ تورم سالانه رشته فعالیت خدماتی مربوط به تأمین جا و غذا، نشان می‌دهد این نرخ از سال ۱۳۹۵ تا سال ۱۳۹۸ روندی صعودی داشته لیکن در سال ۱۳۹۹ از سرعت افزایش قیمت کاسته شده سپس مجدداً در سال ۱۴۰۰ روند صعودی ادامه یافته است.

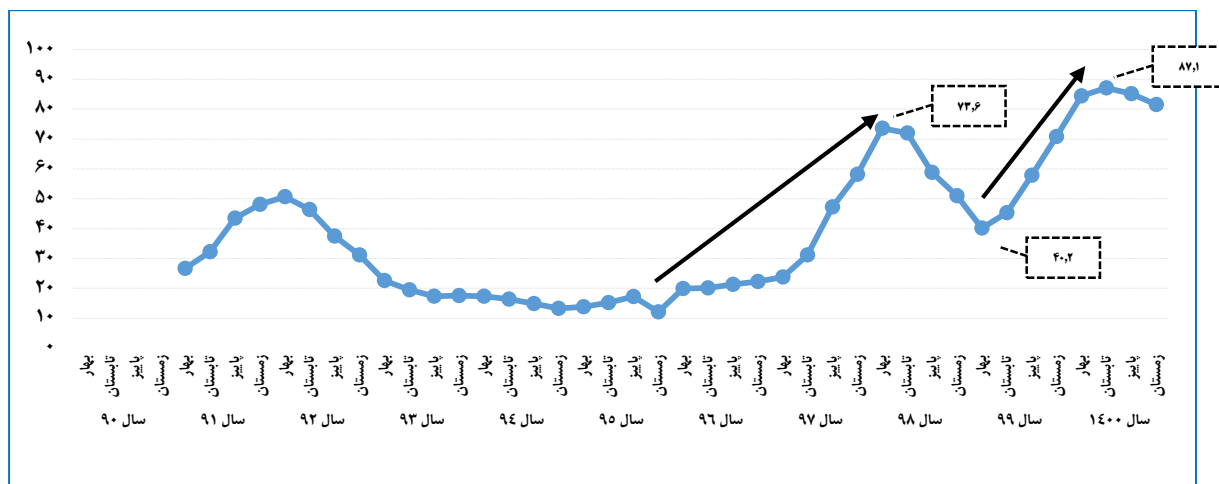
نمودار ۹) روند نرخ تورم سالانه رشته فعالیت خدماتی مربوط به تأمین جا و غذا (۱۳۹۵=۱۰۰)

– **تورم فصلی:** همانطور که از نمودار ۱۰ مربوط به روند تغییرات قیمت رشته فعالیت خدماتی مربوط به تأمین جا و غذا منتهی به هر فصل مشخص است، این رشته فعالیت در اکثر فصول نوسانات زیادی را تجربه کرده است. این نوسانات طی سال ۱۳۹۲ تا پایان سال ۱۳۹۶ با شیبی تقریباً ملایم بوده لیکن از ابتدای سال ۱۳۹۷ تا نیمه اول سال ۱۳۹۹ این نوسانات شیب تندتری داشته و مجدد نیمه دوم سال ۱۳۹۹ تا پایان سال ۱۴۰۰ شیب ملایم‌تر داشته است.

نمودار ۱۰) روند نرخ تورم فصلی رشته فعالیت خدماتی مربوط به تأمین جا و غذا (۱۳۹۵=۱۰۰)

– **تورم نقطه به نقطه:** همانطور که از نمودار ۱۱ مربوط به روند تغییرات قیمت رشته فعالیت خدماتی مربوط به تأمین جا و غذا منتهی به هر فصل مشخص است، تورم نقطه به نقطه از زمستان سال ۱۳۹۵ تا بهار ۱۳۹۸ روندی صعودی داشته به طوری که از رقم ۱۲ درصد به رقم ۷۲ درصد رسیده است. سپس از تابستان ۱۳۹۸ تا بهار ۱۳۹۹ سرعت افزایش قیمت کاهش یافته و مجدد از تابستان ۱۳۹۹ تا تابستان ۱۴۰۰ روند افزایشی داشته است. طی دو فصل پاییز و زمستان ۱۴۰۰ از سرعت افزایش قیمت کاسته شده است.

نمودار ۱۱) روند نرخ تورم نقطه به نقطه رشته فعالیت خدماتی مربوط به تأمین جا و غذا (۱۳۹۵=۱۰۰)

سهام از تورم رشته فعالیت خدماتی مربوط به تأمین جا و غذا (هتل و رستوران)

رشته فعالیت خدماتی مربوط به تأمین جا و غذا با ضریب اهمیت ۵ درصد به عنوان یکی از رشته فعالیت‌های تأثیرگذار بر شاخص قیمت تولیدکننده بخش‌های خدمات است. در سال ۱۴۰۰ این رشته فعالیت، با سهمی معادل ۱۴,۳۷ درصد، سومین رشته فعالیت تأثیرگذار بر شاخص کل خدمات بوده است. این رشته فعالیت بعد از رشته فعالیت‌های "حمل و نقل و انبارداری (با سهمی معادل ۲۹,۰۳)" و "سلامت انسان و مددکاری اجتماعی (با سهمی معادل ۲۱,۱۱)" دارای بیشترین سهم از تورم از میان سایر رشته فعالیت‌های بخش‌های خدمات در سال ۱۴۰۰ می‌باشد و می‌توان گفت این رشته فعالیت جزو رشته فعالیت‌های مهم در خدمات به حساب می‌آید.

این رشته فعالیت طی سال‌های ۱۳۹۶ تا ۱۳۹۸ روندی صعودی در افزایش سهم از تورم بخش‌های خدمات داشته است. جدول ذیل میزان تأثیرگذاری شاخص قیمت رشته فعالیت‌های خدمات در افزایش شاخص کل خدمات طی سال‌های ۱۳۹۶ الی ۱۴۰۰ ارائه شده است.

در سال ۱۴۰۰، اثرگذاری رشته فعالیت خدماتی مربوط به تأمین جا و غذا برابر با ۱۴,۳۷ درصد در افزایش شاخص کل خدمات، در سال ۱۳۹۹ معادل ۱۰,۳ درصد، سال ۱۳۹۸ معادل ۱۱,۰۷ درصد، سال ۱۳۹۷ معادل ۹,۲ درصد و سال ۱۳۹۶ معادل ۷,۳۲ درصد بوده است.

میزان تأثیرگذاری در افزایش شاخص کل					ضریب اهمیت	نام رشته فعالیت‌های خدمات
۱۴۰۰	۱۳۹۹	۱۳۹۸	۱۳۹۷	۱۳۹۶		
۰,۴۶	۰,۰۲	۰,۵۸	۰,۹۵	۱,۸۰	۱,۲	رشته فعالیت آب‌رسانی، مدیریت پسماند، فاضلاب و فعالیت‌های تصفیه
۵,۳۰	۵,۳۵	۴,۸۳	۴,۸۱	۳,۸۷	۲,۸۴	رشته فعالیت تعمیر وسایل نقلیه موتوری و موتور سیکلت
۲۹,۰۳	۳۱,۸۶	۲۸,۳۱	۲۳,۲۷	۱۷,۸۹	۲۳,۲۴	رشته فعالیت حمل و نقل و انبارداری
۱۴,۳۷	۱۰,۳۹	۱۱,۰۷	۹,۱۸	۷,۳۲	۴,۷۷	رشته فعالیت فعالیت‌های خدماتی مربوط به تأمین جا و غذا
۳,۵۷	۴,۱۵	۶,۴۲	۶,۶۶	۷,۳۷	۸,۴۶	رشته فعالیت اطلاعات و ارتباطات
۱,۰۲	۰,۶۴	۰,۴۳	۱,۱۰	۱,۰۶	۱,۶۹	رشته فعالیت فعالیت‌های بیمه
۹,۹۶	۱۲,۷۰	۱۳,۶۲	۱۴,۹۲	۱۶,۱۲	۲۶,۷۵	رشته فعالیت فعالیت‌های املاک و مستغلات
۱,۹۰	۲,۵۵	۲,۲۹	۲,۲۵	۲,۲۱	۲,۹۸	رشته فعالیت فعالیت‌های حرفه‌ای، علمی و فنی
۳,۶۴	۳,۴۹	۳,۹۱	۲,۵۰	۱,۲۰	۱,۶۸	رشته فعالیت فعالیت‌های اداری و خدمات پشتیبانی
۵,۹۲	۷,۰۳	۷,۳۸	۹,۲۵	۱۲,۳۷	۹,۲۷	رشته فعالیت آموزش
۲۱,۱۱	۱۸,۱۷	۱۷,۴۴	۲۰,۹۹	۲۴,۵۶	۱۴,۱۸	رشته فعالیت فعالیت‌های مربوط به سلامت انسان و مددکاری اجتماعی
۱,۱۹	۱,۱۸	۱,۱۷	۱,۳۷	۱,۳۴	۱,۱۳	رشته فعالیت هنر، سرگرمی و تفریح
۲,۵۳	۲,۵۶	۲,۵۵	۲,۷۶	۲,۸۸	۱,۸۱	رشته فعالیت سایر فعالیت‌های خدماتی

جدول (۱) میزان تأثیر (سهم از تورم) شاخص قیمت رشته فعالیت‌های اصلی خدمات در افزایش شاخص کل خدمات

مقایسه روند قیمت رشته فعالیت خدماتی مربوط به تأمین جا و غذا (هتل و رستوران) در تولیدکننده^۸ و مصرف کننده^۹

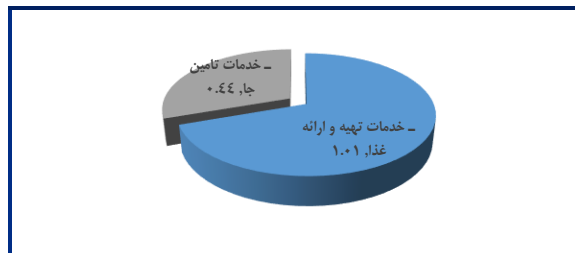
برای مقایسه روند قیمت رشته فعالیت خدماتی مربوط به تأمین جا و غذا در حوزه تولیدکننده و مصرف کننده، باید ابتدا سبد اقلام بخش مورد نظر و سپس ضریب اهمیت آن را بررسی نمود. در واقع ضریب اهمیت اقلام سبد خدمات و سبد مصرفی خانوار نشان دهنده میزان تأثیر آن‌ها بر عدد شاخص قیمت تولیدکننده بخش‌های خدمات و شاخص قیمت مصرف کننده است.

• **اقلام سبد شاخص:** رشته فعالیت خدماتی مربوط به تأمین جا و غذا از بخش‌های مهم در اقلام سبد خانوار و تولیدکننده خدمات به حساب می‌آید. در محاسبه شاخص این رشته فعالیت در هر دو طرح (شاخص قیمت تولیدکننده بخش‌های خدمات و شاخص قیمت مصرف کننده) از اقلام مشابه استفاده می‌شود که با توجه به یکسان بودن اقلام، اطلاعات قیمت دریافت شده از طرح آمارگیری از قیمت مصرف کننده (CPI) در طرح تولیدکننده بخش‌های خدمات نیز مورد استفاده قرار می‌گیرد.

• **ضریب اهمیت:** برای بررسی تأثیر افزایش قیمت در رشته فعالیت خدماتی مربوط به تأمین جا و غذا بر نرخ تورم کل، ابتدا باید اهمیت آن را در سبد شاخص بررسی نمود. ضریب اهمیت نشان دهنده میزان تأثیر آن بر عدد شاخص قیمت است. با توجه به یکسان بودن اقلام سبد شاخص در دو طرح، تنها تفاوت حائز اهمیت، ضریب اهمیت این رشته فعالیت در دو طرح می‌باشد که عبارتند از: مصرف کننده: ضریب اهمیت هر قلم نسبت هزینه انجام شده برای آن قلم در سال پایه (ارزش پایه) به کل هزینه‌های خانوار است. ضریب اهمیت "هتل و رستوران" در سبد خانوار بر اساس طبقه‌بندی مصرف فردی بر مبنای هدف *COICOP* در جدول شماره ۱ نشان داده شده است.

خدمات: ضرایب اهمیت (وزن) رشته فعالیت خدماتی مربوط به تأمین جا و غذا، میزان تأثیرگذاری در محاسبه شاخص کل قیمت تولیدکننده خدمات بر اساس طبقه‌بندی *ISIC Rev4* می‌باشد.

نام رده و گروه در بخش مصرف کننده خانوار (CPI)	ضریب اهمیت
هتل و رستوران	۱,۴۴
- خدمات تهیه و ارائه غذا	۱,۰۱
• رستوران‌ها، کافه‌ها و نظایر آن	۱,۰۱
- خدمات تأمین جا	۰,۴۴
• خدمات تأمین جا	۰,۴۴

نام رده و گروه در بخش تولیدکننده خدمات	ضریب اهمیت
فعالیت‌های خدماتی مربوط به تأمین جا و غذا	۴,۷۷
- تأمین جا	۰,۵۴
• فعالیت‌های تأمین جا برای اقامت کوتاه مدت	۰,۴۸
• سایر خدمات جا دادن در اتاق یا واحد طبقه‌بندی نشده در جای دیگر	۰,۰۶
- فعالیت‌های خدماتی مربوط به غذا و آشامیدنی‌ها	۴,۲۳
• رستوران‌ها و فعالیت‌های خدماتی مربوط به تأمین غذای سیار	۳,۷۹
• فعالیت‌های خدماتی مربوط به ارائه آشامیدنی‌ها	۰,۴۴

جدول ۲ و نمودار (۱۲) مقایسه رده‌ها و ضرایب اهمیت رشته فعالیت خدماتی مربوط به تأمین جا و غذا (هتل و رستوران) در دو طرح شاخص قیمت مصرف کننده و تولیدکننده بخش‌های خدمات

۸) Producer Price Index (PPI)

۹) Customer Price Index (CPI)

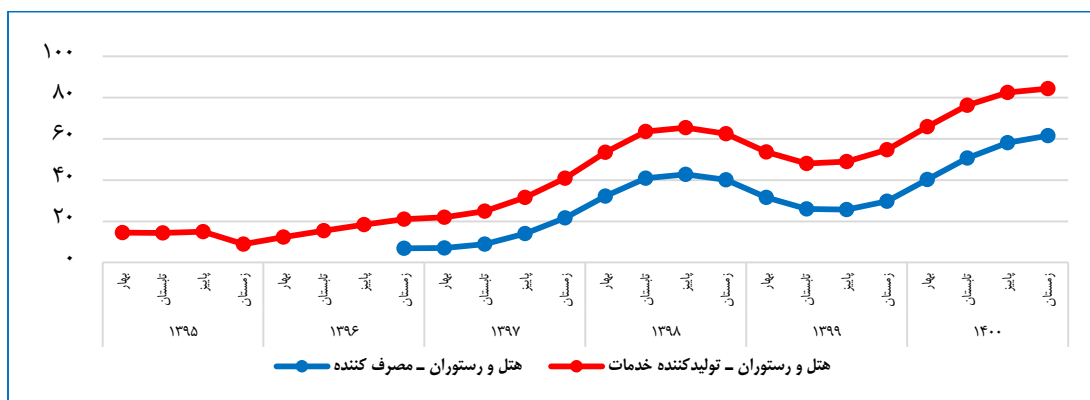
ارتباط تورم تولیدکننده و مصرف کننده در رشته فعالیت خدماتی مربوط به تأمین جا و غذا

براساس تعریف، شاخص قیمت تولیدکننده روند تغییرات قیمت را از دیدگاه تولیدکننده در بخش‌های مختلف اقتصادی (کشاورزی، صنعت و خدمات) نشان می‌دهد و شاخص قیمت مصرف کننده، نیز هزینه سبکی از کالا و خدمات مصرف شده توسط خانوار نمونه را ارزیابی می‌کند. براساس ادبیات اقتصادی، چهار نگرش در مورد رابطه شاخص قیمت تولیدکننده و مصرف کننده وجود دارد. نگرش اول با نام نگرش طرف عرضه است که شاخص قیمت تولیدکننده را حاوی اطلاعات مهمی برای پیش‌بینی شاخص قیمت مصرف کننده می‌داند. نگرش دوم، به طرف تقاضا معروف است، شاخص قیمت مصرف کننده محتوای اطلاعاتی مناسبی برای پیش‌بینی قیمت تولیدکننده دارد. نگرش سوم رابطه‌ای میان شاخص قیمت مصرف کننده و تولیدکننده قائل نیست. نگرش چهارم اثرات پیش‌گفته در نگرش‌های طرف عرضه و تقاضا به اندازه کافی قوی هستند و در نتیجه رابطه دو طرفه میان دو شاخص برقرار است. این چهار نگرش نمایانگر نوع ارتباط بین شاخص قیمت تولیدکننده و مصرف کننده است.

درک تفاوت بین آنچه شاخص قیمت تولیدکننده و شاخص قیمت مصرف کننده نشان می‌دهد، نکته‌ای کلیدی است. شاخص قیمت مصرف کننده نشان‌دهنده هزینه‌ایست که مصرف کننده نهایی می‌پردازد و معیار این شاخص میانگین وزن شده در قیمت تمام شده کالاها و خدمات محسوب می‌شود در حالی که شاخص قیمت تولیدکننده نشان‌دهنده هزینه‌ایست که تولیدکننده برای کالاهای خود دریافت می‌کند و میانگین وزنی قیمت فروش کالاهای ساخته شده است. قبل از آنکه کالای ساخته شده و تولید شده به دست مصرف کننده نهایی برسد، متحمل هزینه‌های خاصی می‌شود. این هزینه‌ها شامل هزینه‌های حمل‌ونقل، برخی مالیات‌های خاص کالا و خدمات، هزینه‌های ذخیره‌سازی و... است. بنابراین، قیمت تولیدکننده شکل ابتدایی‌تر یا خام‌تری از شاخص قیمت مصرف کننده است و یک همبستگی ذاتی بین هر دوی آن‌ها وجود دارد. به همین دلیل، شاخص قیمت تولیدکننده یک ابزار سیگنالیستیک پیشرفته برای ارزیابی شاخص قیمت مصرف کننده و اتخاذ تصمیمات اقتصادی آگاهانه توسط گروه‌های مختلف در نظر گرفته می‌شود.

همانطور که در بخش قبل اشاره شد رشته فعالیت خدماتی مربوط به تأمین جا و غذا یکی از بخش‌های مهم در اقلام سبد خانوار و تولیدکننده خدمات به حساب می‌آید. بررسی شاخص قیمت و نرخ تورم شاخص قیمت تولیدکننده بخش‌های خدمات و مصرف کننده نشان می‌دهد که روند حرکت قیمت‌های هر دو (تولیدکننده و مصرف کننده) شبیه به هم بوده، اما قیمت‌های تولیدکننده نوسان بیشتری دارد و میان این دو شاخص رابطه دو طرفه برقرار است. این مشاهدات بیانگر همبستگی میان قیمت‌هاست به عبارتی هر افزایش و کاهش قیمت در دو شاخص مشهود است که این موضوع در ادبیات اقتصادی بیانگر نگرش چهارم است، دلیل این امر نیز یکسان بودن اقلام سبد شاخص می‌باشد. ضریب اهمیت متفاوت در دو طرح سبب پدیدار شدن شیب متفاوت در شاخص قیمت و تورم (سرعت افزایش قیمت) است.

نمودار ۱۳) مقایسه تورم سالانه تولیدکننده و مصرف کننده در رشته فعالیت خدماتی مربوط به تأمین جا و غذا (هتل و رستوران)

اثر ویروس کرونا بر خدمات

از اسفندماه ۱۳۹۸ شیوع ویروس کرونا بسیاری از کسب و کارها را دچار تغییر و تحول کرد. در نظر بسیاری از افراد، کرونا یک بیماری با تأثیر وسیع و کوتاهمدت بر روی کسب و کارها بود. با این وجود، هنگامی که مسأله‌ای در جهان چنین وسعت همه‌گیری دارد، انتظار نمی‌رود که تأثیر آن در کوتاه مدت از بین برود. بلکه تأثیر پایدار در جنبه‌های مختلف کسب و کار دارد و شاید بتوان این تغییرها را به نوعی یک جهش ژنتیکی در بازارها و کسب و کارها یا قدرت تخریب خلاقانه در اقتصاد نامید که می‌تواند بقا یا نابودی کسب و کارها را مشخص کند.

تأثیر این بحران از اثرگذاری بر روی مصرف‌کنندگان آغاز می‌شود، سپس تولیدکنندگان را تحت تأثیر قرار داده و در نهایت، وضعیت رقابت در صنایع مختلف را تغییر می‌دهد. تغییر رفتار مصرف‌کنندگان در این شرایط می‌تواند پایدار بوده و محصولات، کانال‌های توزیع، نوع و ماهیت کسب و کار را تحت تأثیر قرار دهد.

یکی از کسب و کارهایی که بیشترین تأثیر را از شیوع این پاندمی گرفته است کسب و کارهای مربوط به "رشته فعالیت خدماتی مربوط به تأمین جا و غذا (هتل و رستوران)" در بخش خدمات است. به طوری که با شیوع ویروس کرونا فعالیت بسیاری از رستوران‌ها و کافه‌ها به دلیل حفظ فاصله اجتماعی و پیشگیری از افزایش آمار مبتلایان، به حالت تعلیق درآمد، سفرهای داخلی محدود و سفرهای خارجی کنسل شد و رکود در بسیاری از واحدهای شاغل در این حوزه ایجاد شد و این حوزه، در فهرست منتشر شده «مشاغل پرخطر در دوران کرونا» جای گرفت.

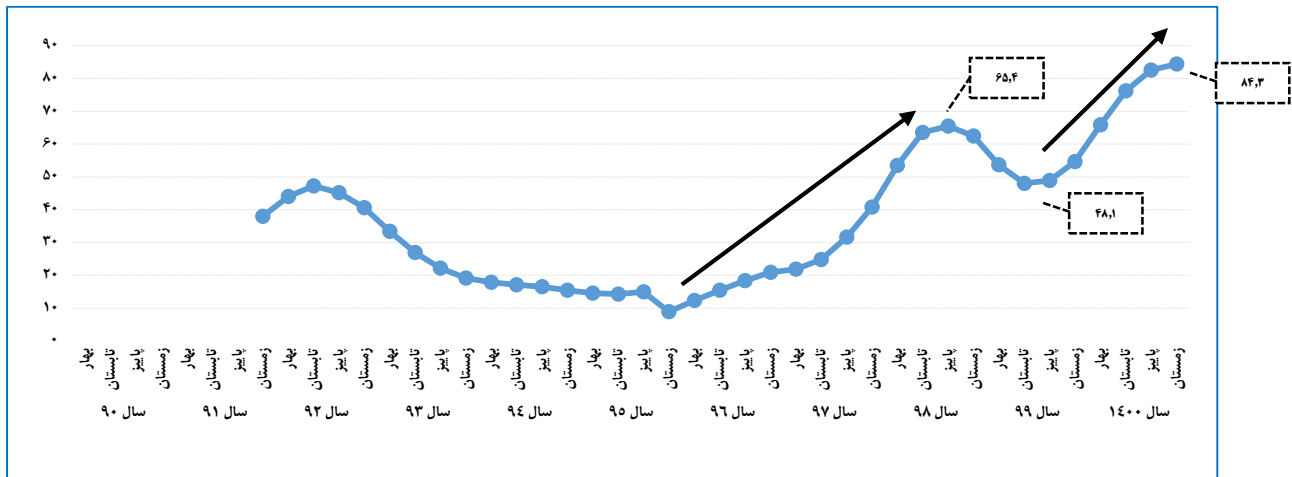
رشته فعالیت رستوران‌داری در ایران دارای زیرشاخه‌های مختلفی از جمله کافه، رستوران، کبابی و... است. فقط در شهر تهران بالغ بر ۱۲،۵۰۰ واحد صنفی فعال در این حوزه برآورد شده است. در زمان اوج کرونا حدود ۵۰ تا ۶۰ درصد کاهش تقاضا به وجود آمد و تا اسفند ۱۳۹۹ فقط بخش کمی (حدود ۱۰ تا ۱۵ درصد) از آن جبران شد.

براساس گزارش اتحادیه کسب و کارهای مجازی، در شش ماهه اول شروع کرونا، سفارش آنلاین غذا با ۶۰ درصد کاهش در حجم سفارشات، چهارمین کسب و کار متضرر از کرونا بوده است. حوزه گردشگری نیز با ۹۷ درصد کاهش، رتبه اول کاهش حجم سفارش را به خود اختصاص داده است. همچنین اطلاعات موجود کاهش ۸۷ درصدی میزان سطح فعالیت هتل‌ها در اوایل شروع کرونا و ادامه این کاهش تا اواخر خردادماه ۱۳۹۹ را نشان می‌دهد.

بررسی تورم این رشته فعالیت طی بازه زمانی زمستان ۱۳۹۸ تا تابستان ۱۳۹۹، کاهش نرخ تورم به دلیل کاهش تقاضا را نشان می‌دهد و می‌توان گفت که نرخ تورم طی این بازه زمانی مانند سایر متغیرهای اقتصادی، بسیار تحت تأثیر شیوع ویروس کرونا قرار گرفته است. پس از تابستان ۱۳۹۹، مجدداً روند صعودی افزایش قیمت در این رشته فعالیت آغاز شده و این روند افزایشی تا زمستان ۱۴۰۰ ادامه یافته است.

این روند صعودی می‌تواند ناشی از عوامل متعدد در اقتصاد (تحریم، افزایش نرخ ارز، تعطیلی، روند فزاینده و افزایش قیمت مواد اولیه و ...) باشد که منجر به افزایش قیمت در این رشته فعالیت شده است.

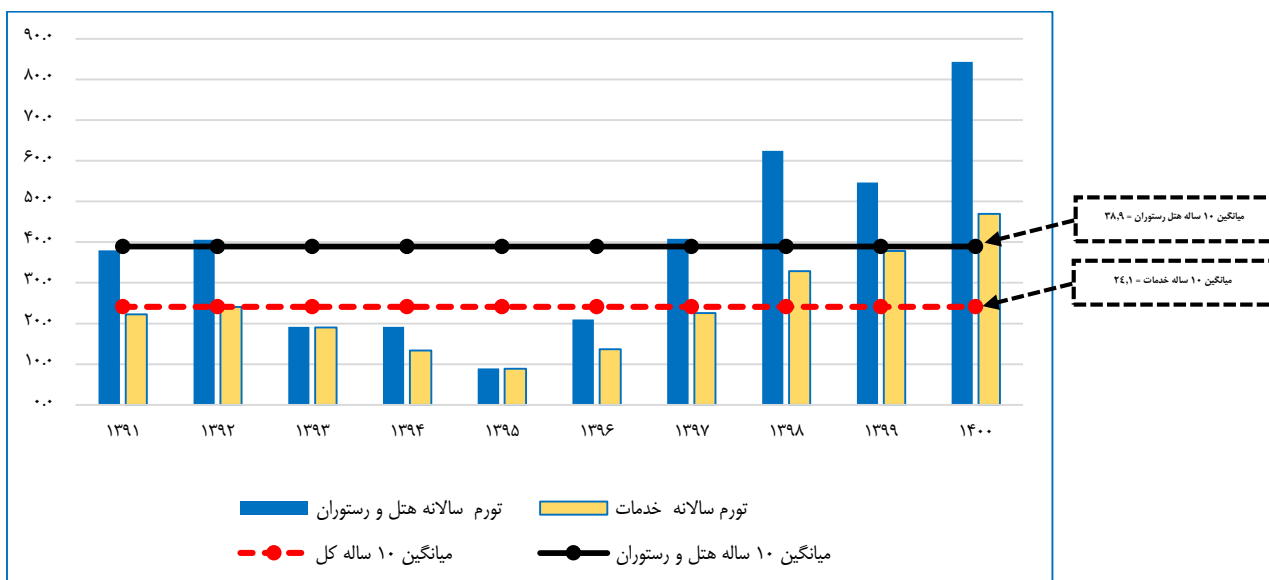
همانطور که از نمودار ذیل مشخص است، در زمستان سال ۱۳۹۵ تا پاییز سال ۱۳۹۸ سرعت افزایش قیمت این رشته فعالیت صعودی بوده است با شیوع کرونا از زمستان ۱۳۹۸ از سرعت رشد قیمت کاسته شده، این روند تا تابستان ۱۳۹۹ ادامه یافته است. از پاییز ۱۳۹۹ مجدداً روند افزایشی آغاز شده است. بررسی روند نرخ تورم نشان می‌دهد تغییر و نوسان قیمت طی سال ۱۳۹۸ تا ۱۴۰۰ نسبت سال‌های قبل بیشتر بوده است.

نمودار ۱۴) روند نرخ تورم سالانه رشته فعالیت خدماتی مربوط به تأمین جا و غذا

میانگین تورم شاخص کل رشته فعالیت خدماتی مربوط به تأمین جا و غذا

برای بررسی بیشتر تورم کل خدمات و رشته فعالیت خدماتی مربوط به تأمین جا و غذا، تورم سالانه در دوره زمانی (۱۳۹۱ — ۱۴۰۰) محاسبه و سپس میانگین ۱۰ ساله آن بدست آمده است. خلاصه این نتایج در نمودار ۱۵ نشان داده شده است. بررسی میانگین ۱۰ ساله تورم خدمات برابر با ۲۴,۱ درصد و در رشته فعالیت خدماتی مربوط به تأمین جا و غذا، برابر ۳۸,۹ درصد است، که نشان می‌دهد، میانگین تورم سالانه رشته فعالیت خدماتی مربوط به تأمین جا و غذا (هتل و رستوران) نسبت به میانگین تورم سالانه کل خدمات بالاتر بوده است. این رشته فعالیت طی سال‌های درگیر با ویروس کرونا (۱۳۹۸ تا ۱۴۰۰) تورم بالایی را تجربه کرده است. به طوری که در سال ۱۳۹۸ برابر ۶۲,۵ درصد، در سال ۱۳۹۹ به عدد ۵۴,۶ درصد و در سال ۱۴۰۰ به عدد ۸۴,۳ درصد رسیده است. همچنین در سال ۱۴۰۰ بالاترین تورم سالانه را طی ۱۰ سال گذشته داشته است.

نمودار (۱۵) میانگین ۱۰ ساله تورم کل خدمات و رشته فعالیت خدماتی مربوط به تأمین جا و غذا طی سال‌های ۱۳۹۱-۱۴۰۰

مقایسه میانگین تورم رشته فعالیت خدماتی مربوط به تأمین جا و غذا با سایر رشته فعالیت‌های خدماتی طی دوره زمانی (۱۳۹۶-۱۴۰۰) نشان می‌دهد که میانگین ۵ ساله تورم این رشته فعالیت با ۵۲٫۶ درصد بالاترین میانگین نرخ تورم در میان سایر رشته فعالیت‌های خدماتی می‌باشد. شایان ذکر است در این بازه زمانی میانگین کل تورم خدمات ۳۰٫۸ درصد بوده است. (نمودار ۱۶)

نمودار (۱۶) میانگین ۵ ساله تورم رشته فعالیت‌های گروه خدمات طی سال‌های ۱۳۹۶-۱۴۰۰

در جمع‌بندی خاطر نشان می‌شود که هدف این گزارش نشان دادن روند نرخ تورم و شاخص قیمت رشته فعالیت خدماتی مربوط به تأمین جا و غذا (هتل و رستوران) در اقتصاد ایران است. مهمترین نکات این گزارش به شرح زیر است:

رشته فعالیت خدماتی مربوط به تأمین جا و غذا با ضریب اهمیت ۵ درصد به عنوان یکی از رشته فعالیت‌های تأثیرگذار بر شاخص قیمت تولیدکننده بخش‌های خدمات است. در سال ۱۴۰۰ این رشته فعالیت، با سهمی معادل ۱۴,۳۷ درصد سومین رشته فعالیت تأثیرگذار بر شاخص کل خدمات بوده است.

مقایسه میانگین ۱۰ ساله تورم رشته فعالیت خدماتی مربوط به تأمین جا و غذا (هتل و رستوران) با کل خدمات نشان می‌دهد، میانگین تورم سالانه این رشته فعالیت نسبت به خدمات بالاتر بوده است. بطوریکه میانگین ۱۰ ساله تورم در کل خدمات برابر با ۲۴,۱ درصد و در رشته فعالیت خدماتی مربوط به تأمین جا و غذا، برابر ۳۸,۹ درصد است.

شناسایی ارتباط میان متغیرهای اقتصادی به لحاظ کاربردهای سیاستی برای سیاستگذاران و برنامه‌ریزان اقتصادی بسیار حائز اهمیت می‌باشد. بطوریکه اگر متغیری علت متغیر دیگری باشد، به این مفهوم است که می‌توان با استفاده از مقادیر گذشته متغیر اول، به پیش‌بینی مقادیر آتی متغیر دوم پرداخت. به لحاظ نظری، ارتباط علت و معلولی تنگاتنگی میان شاخص قیمت تولیدکننده (PPI) و شاخص قیمت مصرف‌کننده (CPI) وجود داشته و ممکن است از طریق مکانیسم انتقال قیمت، اثرات متقابلی بر روی یکدیگر داشته باشند. به لحاظ تجربی، مطالعات مختلف، نتایج یکسانی ارائه نداده‌اند. برخی از مطالعات نشان داده‌اند که علیت دوطرفه میان این دو متغیر وجود دارد. مطالعات دیگر نیز علت یک طرفه در هر دو جهت نتیجه داده‌اند. در این گزارش بررسی روند شاخص قیمت و نرخ تورم رشته فعالیت خدماتی مربوط به تأمین جا و غذا در طرح‌های قیمت تولیدکننده (PPI) و قیمت مصرف‌کننده (CPI) نشان می‌دهد که روند حرکت قیمت‌های هر دو شبیه به هم بوده، اما قیمت‌های تولیدکننده نوسان بیشتری دارد و میان این دو شاخص رابطه دو طرفه برقرار است. این مشاهدات بیانگر اینست که افزایش و کاهش قیمت در هر دو شاخص مشهود است، دلیل این امر نیز یکسان بودن ارقام سبد شاخص می‌باشد. ضریب اهمیت متفاوت در دو طرح، سبب پدیدار شدن شیب متفاوت در شاخص قیمت و تورم (سرعت افزایش قیمت) است.

منابع:

- اصغریوز موزیرچی، حسین علی؛ مومنی، فرشاد و بانوئی، علی اصغر، ۱۳۹۳، "تحول بخش خدمات در مسیر توسعه یافتگی؛ مقایسه خدمات توزیعی و خدمات تولیدی"
- قوبدل، صالح، ۱۳۸۳، "ظرفیت‌های اشتغالی در بخش هتل و رستوران"
- سایت‌های اینترنتی
- نتایج طرح‌ها و گزارشات مرکز آمار ایران